

VÁSÁRHELYI JÁNOS

EGYHÁZUNK ÉLETE

— PÜSPÖKI JELENTÉS —

1938—1939

Különnyomat
az Erdélyi Református Egyházkerület
1939. évi Jegyzőkönyvéből

CLUJ-KOLOZSVÁR
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
1940.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

1937. november 1-től két év eseményeiről teszem meg beszámoló jelentésemet. Sok gonddal, bajjal, nehézséggel viaskodtunk az elmúlt két esztendő váratlan és rendkívüli eseményekben gazdag ideje alatt. Isten kegyelméből azonban még élünk, dolgozunk és igyekszünk betölteni Istentől rendelt elhivatásunk feladatait. 700 templomban lelkipásztoraink vasárnapról-vasárnapra hirdetik Isten evangéliumának vigasztaló és megtartó tanácsát. 351 iskolában tanítják gyermekeinket tanítóink, akiknek száma meghaladja az 500-at. 5 fiú- és 1 leányfőgimnáziumban, 3 leánygimnáziumban, 2 tanítóképzőben, 1 kereskedelmi iskolában és annak női tanfolyamában oktatják és készítik elő az életre jövő intelligenciánkat. Teológiánkban komoly munka foly avégből, hogy a gondjainkra bízott népnek áldásos szolgálatra alkalmas vezetőket adjunk. Diakonisszaintézetünkben elsősorban a betegek, özvegyek és árvák, az Úr kicsinyeinek istápolására törekszünk munkásokat, hű bizonyoságtévőket előkészíteni a krisztusi szeretet szolgálatára. Árvaházunkban az apátlan, anyátlan árváknak nyújtunk oltalmazó fedelet. Kórházunkban betegeinknek nemcsak testi gyógyulást, de lelki békességet, vigasztalást is igyekszünk adni. Gazdasági iskolánkban a jövőendő földműveseit igyekszünk nemcsak jobb szakképzettséggel, hanem evangéliumi lelki erővel is feszereelni az élet küzdelmeinek eredményes megvívására. Két tanonciskolánkban és egy tanoncotthonunkban a jövőendő iparosok lelki irányítását is munkába vettük. Kolozsvárt és Bukaresten a főiskolás ifjakat is részesíteni kívánjuk egyházunk gondozó szeretetének áldásaiban és nemcsak otthont kívánunk nyújtani

nekik, hanem feltárni igyekszünk előttük Anyaszentegyházunk lelki kincseit, hogy azok által segítségükre legyünk jellemük evangéliumi erők által való megalapozásában. Mindezen tények arra indítanak, hogy Isten iránti hálaadással kezdjük beszámolóinkat. Az ember, különösen ilyen nehéz, gondterhes, veszteségekkel terhes időkben hajlamos arra, hogy szomorú és elkeseredett szívvel csak azt nézze, ami hiányzik, vagy ami elveszett és könnyen megfélekedezik arról, ami megvan vagy megmaradt neki. Nem ok nélkül írta azért Pál apostol nehéz időkben az ő kedves filippibeli gyülekezetének a vigasztaló, de bátorító igét: „Semmifelől ne aggódjatok, hanem imádságotokban és könyörgésekben minden alkalommal hálaadással tárjátok fel kívánságaitokat az Isten előtt és az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, megfogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.“ Ennek az Igének vezetésé alatt állítottam előtérbe a mostani nehéz napokban mindjárt azt, amit Isten kegyelme meghagyott nekünk, hogy az apostol szavával élve: „Nehogy a keserűségnek bármely gyökere fölnövekedvén megzavarjon és ez által sokan megfertőztesenek“. Ezért kívánom szólni most is az apostollal a biztatás és bátorítás igéjét: „Annakokáért a lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket egyenesítsétek föl és lábaitokkal egyenesen járjatok, hogy a sánta el ne hajoljon, sőt inkább meggyógyuljon. Kövessétek mindenki irányában a békességet és a szentséget, amely nélkül senki sem látja meg az Ura“t. Ezért intézem első szóként jelentésemben mindenkihez, elsősorban egyházi és világi előjáróinkhoz a Lélek intésének apostoli figyelmeztetését: „Vigyázzatok arra, hogy az Isten kegyelmétől senki el ne szakadjon“.

Isten után illesse hála és elismerés azokat, kik számunkra a munka lehetőségét, ha korlátozott keretek között is, de mégis biztosították, országunk sorsának irányítóit, élükön Ófelségét a Királyt. Illesse hálánk és elismerésünk lelkészeinket, kik igazán megdöbbentő nehézségeik, szegénység, nyomorúság, kívülről és belülről egyformán támadó kísértések és megpróbáltatások között fedhetetlen becsületességgel és hűséggel igyekeztek teljesíteni szent szolgálatukat, hirdették alkalmas és alkalmatlan időkben Isten Igéjét a gondjaikra bízott gyülekezeteknek. Tanárainkat és tanítóinkat, akik nem csüggedő kitarással, a szegénység terhei között is hűséggel szolgálták és munkálták

kulturális előhaladásunkat. Világi munkásainkat, vezetőinket, őrállóinkat, akik a történelmi idők próbái között őseinkhez méltó hűséggel védték bástyáinkat, építették Sionunk falait mindig megújuló buzgósággal igyekeztek kijavítani a romlásokat.

De illesse a legnagyobb hála egyházunk népét, híveink seregét. Ha van vigasztaló jelensége a mai nehéz időknek számunkra, akkor ez első sorban abban van, hogy a mi kálvinista népünk a maga egészében töretlen hűséggel, sokszor megható áldozatkészséggel, semmitől vissza nem riadó reménységgel áll egyházunk mellett, hogy még azok is, akiknek száma Istennek hála fogyni kezd, még azok is, akik kenyerüket féltve kislelkű, erőilen lélekkel elszakadtak a szegénnyé vált édesanyától, még azok is a legtöbbször könnyes szemmel, szégyenkezve tették meg ezt a lépést, hogy ezekben a nehéz időkben is népünk újabb és újabb jelekkel mutatja meg, hogy egyházunkban látja igazi gyógyító orvosát, egyházunk felé emeli reménykedő tekintetét, egyházunktól várja a szomorú, beteg szívet orvosló jó szót. Ez a nép, a mi népünk, a mostani nehéz időkben is a rendes és rendkívüli adózás terhei mellett, 1937-ben 5,930.726 lei kegyadományt, 3,788.888 lei értékű szorgalmi jövedelmet, 346.024 lei alapítványt áldozott az esperesi jelentések szerint egyházunknak. 1938-ban, ebben a még nehezebbé váló esztendőben, a rendes és rendkívüli adózásokon kívül mégis 5,662.872 lei kegyadományt, 4,375.716 lei értékű szorgalmi jövedelmet, 538.521 lei alapítványt adott a maga szegénységéből Krisztus ügyének előbbvitelére. Lehetetlen mély meghatottság nélkül szólni erről. Ilyen ez a mi szegény magyar református népünk. Ezekben a számokban nyilatkozik meg az ő hűséges, becsületes lelke. Közelről és távolról eljut hozzá az Isten ellen lázadt tanításoknak, elrettentő példáknek híre és kisértése, hogy nem is olyan távol tőle, más országokban templomokat rombolnak le, szervezett erővel törik össze a hit bástyáit, engednek szabad utat a Sátán orgiáinak, a társadalmi rendet felforgató, az ősi erkölcsöket kigúnyoló véres törekvéseknek — de a mi népünk mindezeket a kisértéseket elhárítja magától és ha lelke szabadon nyilatkozhatik meg, akkor templomokat, iskolákat épít és még a külmisszió szolgálatára is égre emelt szemmel, kegyelettel áldoz. Azért püspöki jelentésemben hadd hangsúlyozzam a biztatást: Szeressük, becsüljük, kettőzött hűséggel igyekezzünk szolgálni ezt a mi derék kálvinista népün-

ket, ne szünjünk meg újból és újból felhívni minden illetékes tényező figyelmét arra, hogy ebben a mi derék népünkben lehet bízni, a mi népünk érdemes a megbecsülésre és gyámolításra, mert a mi népünk kipróbált oszlopa volt mindenkor és az is marad a hűségnek, törvénytiszteletnek, a csendes és komoly munkának. A mi egyházunk, a mi népünk tanítómestere pedig soha se feledje el, hogy az Ő igazi nemes-levele az, hogy a legválságosabb időkől, a reformációtól kezdve mind mostanáig, mint Isten iskolája, úgy tudta nevelni ezt a népet, hogy hűsége és becsületessége még az utóbbi évtizedek megpróbáltatásai és kísértései között is töretlen maradt.

Ismételten volt alkalmam meggyőződni arról, hogy népünk, ha szeretettel közeledünk hozzá, a szeretetet szeretettel viszonozza. Ezért mondom azt, hogy népünkhöz ne parancsszóval, ne lenéző, fölényeskedő kevélységgel, ne az ő nehézségeivel számolni nem tudó követelésekkel közeledjünk, hanem azzal a szeretettel, amely nem keresi csak a maga hasznát, nem fuvalkodik fel, nem gondol gonoszt, hanem amely mindent hiszen, mindent eltűr, mindent remél és soha el nem fogy. Igaz, hogy azt is meg kell mondanom, hogy a szeretet, amellyel népünkhöz közeledünk, nem lehet hamis, szemfényvesztő, alakoskodó szeretet, mert a gyermek és a nép veszi észre a leghamarább a szeretetet játszó hamis hangot. Annak a szeretetnek, amellyel a néphez közeledünk igazán hamisítatlant tiszta szeretetnek kell lennie. Mi magunk is ezt a szeretetet nem tudjuk önmagunkból meríteni, hiszen a mi szívünk is önző, emberi szív, hideg szív, közönyös szív, félnk szív, bűnös szív, hanem nekünk magunknak is ezt a szeretetet bűnbánat és töredelem között Ótőle kell kérnünk, Istentől, aki számunkra is szent Fia által tudja beteljesíteni a prófétai ígéretet. „Kiveszem a köszívet a ti kebletekből és adok nektek érző szívet, és azt művelem, hogy az én törvényeimben járjatok és az én parancsolataimat megtartsátok“.

Ezeknek előrebocsátása után hadd térjek reá egyházi életünk fontosabb eseményeinek, feladatainak ismertetésére.

Az eseményekre való emlékezésünk rendjén elsősorban is mélyen megindult szívvel, kegyeletes halával emlékezünk meg azokról, akik ez utóbbi két esztendő alatt örökre eltávoztak körünkből. Emlékezzünk meg halottainkról. Mind drága, áldott szívű munkásaink voltak. Kedvesek és szeretettek a mi

körünkben, de mégis hadd idézzem kiváltképpen való megemlékezésül lelkünk elé a következő, egész egyházkerületünk hálájával és tiszteletével övezett neyeket. A nagynevű, bölcs, hitben megszentelődött szívű, drága tanítómestert, teológiánk ékességét, egész papi nemzedékünk tiszteletreméltó tanárát, Kecskeméthy Istvánt. A bibliás papot, a háromszéki székelységnek Szentlélektől ihletett vezetőjét, egyházi közéletünknek feddhetetlen becsületességű munkását, lelkészi karunknak kitűnő oszlopát, Kiss Albertet. A puritán szolgálatnak, a mindvégig helytálló kötelességteljesítésnek igazi lelkipásztori példamutatóját, Vajda Ferencet. A régi tudós papok érdemes utódját, Csürös Józsefet. A sok szenvedések között szelídlelkűségével tündöklő Papp Józsefet, Korán sírba hanyatlott reménységünket, Kendeffy Lászlót. A világi rendből pedig helyezzük hálánk és szeretetünk koszorúját a tündöklő édesatyjához mindenben méltó, népünkért és egyházunkért forró szeretettel mindig áldozatra kész Bánffy Ferenc bárónak és lelke szerint való fiának, Bánffy Dezső bárónak sirhantjára. Emlékezzünk hálával marosvásárhelyi kollégiumunk hű gondviselőjére, erdélyi magyarságunk eminens, bölcs és tiszta tekintetű vezető férfiára, a városépítő Dr. Bernádi Györgyre. Illesse tisztességtételünk kegyeletos emlékezésünk rendjén eltávozott tanárainkat, tanítóinkat köztük a szászvárosi Árvaházért olyan áldottan sokat fáradó Orbán Lajos tanár-igazgatót, özv. Tattiás Ferencnét, aki leány nevelésünknek volt egy életen keresztül feddhetetlen hűségű munkása, Máthé Eleket, aki a tanítói közéletnek volt bizalommal körülvevő oszlopa, Gutkovszki Adélt, Benkő Józsefet, akik érdemes tanítói működésükkel vívtak ki maguknak kiváltságos elismerést.

Szeretettel emlékezünk meg azokról is, akik előrehaladott koruk, egészségi állapotuk, vagy más kényszerítő okok folytán eltávoztak munkakörükből, nyugalomba vonultak, vagy állásukról lemondottak. Különösen fájjaljuk, hogy a nyugdíjazások folytán tanári és tanítói testületünkben sokan voltak kénytelenek abbahagyni azt a munkát, amelyet kiváló buzgósággal és eredményességgel végeztek és amelyet még továbbra is szívesen folytattak volna. Sajnálattal vettük tudomásul Székely Mikó Kollégiumunk nagy érdemű, mindnyájunk előtt közbecsülésben álló, érdemes főgondnokának, Kónya Kálmánnak lemondását. Remélem azonban, hogy nyugdíja-

saink továbbra is résztvesznek egyházi közéletünk előttük nyitvaálló munkáiban.

Nem tehetem, hogy e helyen meg ne emlékezzem egy pár kedves eseményről: A tövisi gyülekezet, de nemcsak a gyülekezet, hanem az egész gyulafehérvári egyházmegye és vidéke meleg ünneplésben méltatta 25 éves lelkészi jubileuma alkalmából Nagy Ferenc esperes, igazgatótanácsos aát, aki Isten által érdeme szerint jutalmazott sikerrel vezette és alapozta meg gyülekezetének áldásos fejlődését, igazán evangéliumi lelkülettel gondozza és vezeti egyházmegyéjét, szeretettel övezett munkása egyetemes egyházi közéletünknek. Boldog voltam, hogy az ünnepi találkozáson hirdethettem Isten Igéjét. Itt, az egész közgyűlés színe előtt és nevében adok kifejezést afelett érzelt örömünknek, hogy a jóságos Isten kegyelme a váratlanul reátörő szenvedések, súlyos betegségek hullámai közül kimentette és megtartotta nekünk a görgényi egyházmegyének mindnyájunk által szeretett érdemes esperesét, Kiss Lajost és kedves alkalmat adott most is arra, hogy itt legyen közöttünk és hogy mi is szemtől-szembe megmondjuk neki a jókívánságot, amelyet legutóbb egyházmegyéje annyi szeretettel tolmácsolt előtte: Segítsen, tartson meg az Isten sokáig közöttünk. Örvendettem annak is, hogy a bekecsaljai evangélizációs napok alatt negyvenéves szolgálati jubileuma alkalmával üdvözölhettem és elismerésünket tolmácsolhattam lelkészi karunk mindenkor becsülettel munkálkodó, hűséges, derék tagjának, Kolozsváry Józsefnek, a bekecsalji volt esperesnek. Szeretettel köszöntem a lelépők helyére álló új munkásokat, közöttük Kiss Albert szép örökségét átvett régi, kipróbált közéleti munkásunkat, Tőkés József sepsi esperest és Györke János bekecsalji esperest, aki már is jó bizonyosságot tett szolgálatban való buzgó készségéről.

Reátérve az egyházmegyék és egyházközségek helyzetének és munkájának ismertetésére, elsősorban egy pár népmozgalmi statisztikai adatot emelek ki. Ezzel kapcsolatosan mindenképp előt az állapítom meg, hogy sok általánosan ismert nehézség miatt még mindig nagyon fogyalékos és ellentmondó egyházi lélekszámunknak megállapítása. Míg a Református Naptárban szereplő adatok szerint egyházkerületünk múlt évi lélekszáma 524.240, addig a hozzám beérkezett esperesi jelentések adatai szerint lélekszámunk 1937-ben 517.784, 1938-ban

522.577. Az igazgatótanács tanügyi nyitvántartása szerint amelynek adatai még a legpontosabbak, összes tanköteleseink száma 7—15 éves korban 1938—39. tanévben 73.610, amely körülmény nyilván mutatja, hogy a statisztikai gyakorlat szerint a legreálisabb számítással is lélekszámunk legalább is 650.000.

Ebből pedig az következik, hogy híveink számbavételére a legnagyobb gondot kell fordítanunk és állandóan munkálkodnunk a szükséges családkönyvek elkészítése, rendbehozása, helyesbitése érdekében, amint ezt jelentésében a külföldi egyházmegye esperese hangsúlyozza is. Egyéb adataink a következők: Született 1939-ben 11.418, 1938-ban 11.317. Törvénytelen 1937-ben 1.457, 1938-ban 1.399. Nem kereszteltetett meg 1937-ben 118, 1938-ban 136. Itt mutatok reá arra a tényre, hogy különösen az udvarhelyi, kalotaszegi, marosi egyházmegyékben, de Erdővidéken is kísért az egyke veszedelme. Az esperes megállapítása szerint az udvarhelyi egyházmegyében a születések arányszáma 1,95 %, a kalotaszegiben 2,12 %. Olyan nagy egyházközségekben, mint Székelyudvarhely, Etéd, Székelykeresztur, Nagyalambfalva, vagy a marosi egyházmegyében Backamadaras, Marosvásárhely, meghaladja a halálozások száma a születések számát. A legelső alkalommal egész egyházkerületünkben nagyon komolyan kell foglalkozzunk ezzel a kérdéssel. Meghalt 1937-ben 8.057, egyházi szertartás nélkül temettetett el 5, 1938-ban 7.888, egyházi szertartás nélkül temettetett el 4. Házasságot kötöttek 1937-ben 3.702 pár, 1938-ban 4.324. Egyházi áldást nem vették igénybe 1937-ben 172, 1938-ban 151-en. Tiszta református pár volt 1937-ben 2.853, 1938-ban 3.265. Vegyes házaspár volt 1937-ben 849, 1938-ban 1.051. Áttért hozzánk 1937-ben 358, tőlünk kitért 1101. 1938-ban hozzánk áttért 521, tőlünk kitért 965. Kivándorolt Amerikába 1937-ben 5, 1938-ban 7. Expatriált 1937-ben 29, 1938-ban 28. Konfirmált 1937-ben 8.147, 1938-ban 9.906. Az úrvacsorázók száma 1937-ben összesen 307.281, 1938-ban 319.640. Egy alkalommal 1937-ben átlag 51.269-en, 1938-ban 53.240-en vettek úrvacsorát. Itt is azt jegyzem meg, hogy ha az úrvacsorázók átlagos számítását vesszük alapul, akkor is híveink összlélekszáma meghaladja az 530.000-et.

Az egyházmegyékben végzett különböző munkákról és nehézségekről ez alkalommal nem számolok be részletesen. Maguk esperes aai is panaszozzák, az általuk egyébként nagy

gonddal összeállított jelentésekben, hogy a mai körülmények között teljességgel lehetetlen tiszta képet nyújtani, különösen egyházunk belmissziói munkásságának jelenlegi helyzetéről. Az istentiszteleteket általában mindenütt megtartották, de egyéb tekintetben az egyházi munka a sokféle kivételes intézkedések folytán rendkívül meg volt bénítva, igen sok helyen teljességgel lehetetlenné volt téve. Egyetlen vigasztalás e tekintetben az, hogy a vasárnapi iskolák munkája általában még a legzavartalanabb. Teljes igazságot foglal magában a sepsi esperes eme megállapítása: Mi a szóbanforgó bibliaköri és más igehirdetési alkalmakkal Istennek akarjuk a lelkeket megnyerni. Az Istennek szolgáló lelkek pedig egyúttal mindenféle közösségnek, így az államnak is a legjobb tagjai, tehát e szolgálat nem korlátozást, hanem elősegítést érdemel. Hiábavaló volt azonban minden erőfeszítésünk, az itt is, ott is jelentkező gátlásokat nem sikerült elhárítanunk. Szenved e miatt az egész egyházi élet, de ez most az egész világhelyzetből származó próbáltatás, amelyet el kell hordoznunk, azonban ez nem lehet alkalom arra, hogy meg ne tegyünk kettőzött buzgósággal mindent hitéletünk ápolása, az eredményes gyülekezeti munka megtartása érdekében úgy, ahogy lehet. Egy életrevaló népnek és egy életrevaló egyháznak minden helyzetben épen olyan találékonynak és tettere késznek kell lennie Krisztus ügyének szolgálata és előmozdítása, védelme érdekében, mint amilyen találékony egy igazi édesanya azoknak az útaknak és ösvényeknek a megtalálásában, amelyeken keresztül szenvedő gyermekének segítséget vihet.

Ha a különleges helyzet megszűnik és eljuttat Isten oda, hogy a népek közötti egyensúly és békés munka lehetőségei megnyílnak, akkor egyházunknak meggyőződésem szerint teljesen új számbavételt kell csinálnia, mert a különböző belmissziói tevékenységek a jelenlegi körülmények között olyan mérvű veszteségeket szenvednek, hogy az erők újból való számbavétele és szervezése nélkülözhetetlen lesz. Addig azonban tartsuk nyilván egymást és ne mulasszunk el egyetlen alkalmat sem, amely szolgálatra Isten kegyelméből megnyílik előttünk. Az egyes egyházmegyék tevékenységéből innen is, onnan is kiemelek egy-egy olyan útmutatást, amelyet mindenütt haszonnal követhetnek. Mennyire időszerű és áldásos például az udvarhelyi egyházmegyei lelkészi értekezletnek ama hatá-

rozata, amelyben kéréssel fordul az egyházmegyei tanácshoz, hogy tegye kötelezővé, hogy a lelkipásztorok gyülekezetükben két év leforgása alatt minden családot látogassanak meg és tapasztalataikról számoljanak be. Ugyancsak ilyen értelmű határozatot hozott a sepsi egyházmegye is és az esperesi jelentés már beszámolhat arról, hogy 16 helyen meg is kezdődött ez a szép lelkészi munka és ez évtől kezdve mindenkire nézve kötelező lesz. Áldott kezdeményezés, amelynek követésére a mai időkben mindenütt különösen nagy szükség van.

Igen helyesnek tartom a kolozsvári esperesnek eme megállapítását: Vegyük kézbe népünk gazdasági megszervezését, szociális életének irányítását, mert az elért eredményeknek egyházi életünkre való jótékony visszahatása nem fog bizonyára elmaradni. Ne felejtjük el, hogy a gazdaságilag elesett, elszegényedett nép igen hamar és igen könnyen elveszhet az egyház számára is. Valóban szükség van arra, hogy papjaink, tanítóink élénk figyelemmel kísérjék, a lehetőség szerint irányítsák minden gyülekezetünkben a szövetkezeti, gazdaköri, fogyasztási szövetkezeti tevékenységet. Felhívom a figyelmet az iskolai szövetkezetek ügyének hathatós támogatására is. Erre vonatkozólag helyesen állapítja meg a szebeni egyházmegye esperese, hogy az iskolai szövetkezetek fontossága nemcsak abban áll, hogy olcsóbb tanszerrel látja el a gyermekeket, hanem főleg abban, hogy a szövetkezeti eszmét terjeszti, az eszmének munkásokat nevel. Örömmel láttam, hogy az egyházmegyék egyre komolyabb gonddal törődnek a gyülekezetek híveinek megélhetési viszonyaival és az erdővidéki, szebeni, gyulafehérvári egyházmegyék régebben gyakorolt példája szerint egyre nagyobb odaadással igyekeznek gazdaköri, szövetkezeti, más szociális tevékenység sikerét, a hívek gazdasági védelmét és irányítását is végezni. A kézdi esperes helyesen szorgalmazza a háziipar fejlesztését és állapítja meg, hogy a fajunkra nézve oly nehézé vált kenyérkereset szükségessé teszi, sőt egyenesen megköveteli, hogy legalább ruházati cikkeink azon részét, amit házilag talán ízlésesebben, de mindenesetre tartósabban a mi asszonyaink és férfiaiunk előtudnak állítani, mi magunk készítjük meg magunknak és gyermekeinknek.

Örvendetesnek tartom, hogy a szórványok élénkebb gondozására egyházmegyéink mind nagyobb gondot kezdenek fordítani. A bekecsalji egyházmegyében a nagyobb gyülekeze-

tek védelmükbe vettek szórványgyülekezeteket, Nyárádmagyarós Deményházát, Nyárádszereda Hodost, Szentgerice Jobbágytelkét és Iszlót. Követendő példa, kivált ha a felbuzdulás nem lesz csak szalmaláng. Híveink körében is ébred az érdeklődés a kérdés iránt. Így Csomor Domokos Nagydisznódnak templomhelyet adományozott. Kőhalom is hozzákezdett az építéshez és ott gondoskodtak egy teológusról, aki egész nyáron foglalkozott a hívekkel, különösen a gyermekekkel. Az erdővidéki esperes jelentése nyomán én is érdemesnek tartom a felemlítésre, hogy a homoródszentmártoni lelkész feleségével együtt meglátogatta az összes szórványbeli családokat.

És ha már itt említék egy a férjének lelkesen segítő tiszteletes asszonyt, akkor hadd idézzem a kézdi egyházmegye esperesi jelentésének egy engem mélyen megragadó mondatát: „Lécfalván a lelkész felesége az, aki a nőszövetséget összetartja, áldozatkézségre buzdítja, ő az, aki bibliaórákat vezet, ő a 86 vasárnapiiskolás gyermek oktatója, ő az, aki a beteg gyülekezeti tagokat nőtestvéreivel meglátogatja, ott velük nemcsak imádkozik, hanem orvossággal ellátja, ő az, aki a helyi tevékenységeken kívül a kerületi nőszövetség céljaira is gyűjt természetbeni adományokat“. Tudom, hogy hála Istennek ilyen lelkületű és munkásságú papnénk, tanárnénk, tanítónénk, világi asszonyunk több van és imádkozom is, hogy adjon az Isten minél többet, de ezt az alkalmat megragadom arra, hogy megköszönjem azoknak a papnénak, akik a sokhelyen megdőbentően leszegényedett papi élet terhét hordozzák, gyermekeiket tiszteségesen nevelik és férjük mellett nemcsak kitartanak, hanem nehéz munkájukban segítik és ihletik is őket. akik a gyülekezet körében így ékeskednek a szelid lélek romolhatatlanságával, hogy ezeknek a derék asszonyoknak itt is köszönetet mondjak és az egész egyházkerület minden református asszonyának innen e helyről azt izenjem, hogy álljanak meg a hitben, legyenek buzgók a szeretetben, fáradhatatlanok a jótetésben, mert a hívő szívű anyák és hítvesek sebeket gyógyító, vigasztaló, lelketemelő szeretetére sohasem volt olyan égetően nagy szüksége a világnak, mint van most. Megnyugvásunkra szolgálhat, hogy a tanonc- és cselédkérdéssel is, ha még mindig nagyon fogyatékosan ugyan, de mégis jobban kezdenek törődni gyülekezeteink. Így Kolozsvárt, Székelyudvarhelyt, Marosvásárhelyt, Lydiakörökben foglalkoznak a cseléd-

lányokkal, Bukarestben egyre komolyabb formákat kezd öltetni a nővédelmi munka, amelyet egyházkerületünk nőszövetsége is mind öntudatosabban igyekszik támogatni. Különösen szép még ez a munka a szebeni egyházmegyében Medgyesen, ahol ezt a munkát Szabó Irén tanítónő vezette és Segesvárt. Gondos a cselédleányok nyilvántartása az erdővidéki egyházmegyében. Erre a népünk életét olyan mélyen érdeklő kérdésre egyre nagyobb gondot kell fordítanunk, azért is idéztem ezeket a felcsillanó, útjelző adatokat.

Reménységgel jegyeztem meg, hogy a presbiteriumok kezdenek már hivatásuk, szolgálatuk igazi jelentőségének tudatára ébredni, aminek a jele az, hogy egyik-másik egyházmegye esperese már jelentést tehet arról, hogy a presbiteriumok lelki kérdésekkel is foglalkoznak. Így az udvarhelyi és küküllői egyházmegye több gyülekezetének presbiteriuma foglalkozott a vadházasság, szektáskodás, káromkodás, az egyke elleni küzdelemnek, a templomba-járás fokozásának kérdésével. A kézdi egyházmegyében az alsócsernátoni az analfabétizmus leküzdésével. A marosiban három körzeti presbiteri konferenciát tartottak, amelyeken, különösen Marosvásárhelyt, a presbiterek nagy számmal vettek részt és az egyházi élet fontosabb kérdéseit beszélték meg. Mindezen jelenségeket annak bizonyosságául soroltam fel, hogy egyházmegyéink mindenütt keresik az életteljes munkának útjait és az idézett törekvések serkenthetnek mindnyájunkat arra, hogy magunkban is ébren tartsuk és hiveinkben is állandóan ébresztgessük azt az igazi erdélyi kálvinista öntudatot, amelyet egyházkerületünk érdemes főgondnoka így jellemzett: Az igazi erdélyi kálvinista ember akar mindig, ott van mindenütt és nem csügged el soha. Ha százszor úgy látszik is, hogy a vihar szele kioltja hitünk lángját, nekünk mindig igyekeznünk kell, újraéleszteni a lángot, mindig felemelkedve elesettségünkől, újból és újból bizonyoságot tenni amellett, hogy mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk.

Nem lehet a mi népünk egy halálra érdemes, elveszett nemzetség, ez a nép, amelyik sokszor a sikerre való minden biztos kilátás nélkül, de lelkében mégis a Gondviselés áldásában reménykedő hittel az utóbbi két esztendőben 46 helyen épített új iskolát, vagy állított új tantermet, végzett jelentősebb átalakításokat, összesen 8,452.474 lej értékben. Hogy milyen

körülmények között oldotta meg a feladatokat, jellemzésül egy példa a sok közül: Fehéregyházán új iskolát épít a gyülekezet. A lélekszám 458. Ezek az egyszerű emberek készpénzben fizetnek e célra 57.000 lejt, adnak 725 fuvar, teljesítenek 107 napszámot és az összlélekszám vagyona 250 hold.

Ha már az adományokról szólok, hadd emlegessem fej Isten iránti hálával, hogy amint már bevezető szavaimban is említettem, az áldozatkészség lelke még nem halt ki hiveink egyik rétegéből sem. Példákat idézek. Az arisztokráciából Bánffy Dániel báró 150.000 lejes adományt ad Ref. Diakonisszaintézetünk és kórházunk számára, gyermekei születése alkalmából. Péchy László gyalui birtokos, régi vágású, középosztálybeli úri ember, 300 holdas birtokát hagyja kolozsvári kollégiumunkra, belsőségét pedig, a rajta levő épületekkel, a gyalui egyházközségre. A földmivesekből álló balavásári gyülekezetünk új templomot akar építeni és ezért 1 millió lej róvatalt szavaznak meg. Van aki 30.000 lejt vállal és a többség családonként 10—10 ezer lejt. Egy másik kedves példa. A Székelydályában, a Bukarestben és Brassóban szolgáló legények és leányok 3.220 lejjel úrasztali kelyhet vásárolnak, hogy az hirdesse, hogy mégis mindennél kedvesebb nekik szülőfalujuk temploma. Csősz Gábor kisbarcsai lévita-lelkész nyugalombavonulása alkalmával 20.000 lej értékpapirját és könyvtára jelentős részét adja az alpestesi és hosdági iskoláknak. Háromszéken a bitai kicsiny gyülekezet minden esztendőben egyszerűen kirója a közrovatalokat, mert ha nincsen vagyona és betétje, Isten kegyelméből van élő tőkéje és ez a legdrágább kincse. Olyan sok a gondunk és az aggodalmunk, sokszor úgy elsötétül előttünk minden biztató kilátás, de aztán ezek a fellobbanó fények jelt adnak arról, hogy az erdélyi református egyházkerületben, az ő népében dobog a szív, él még az ősi lélek és ezért nem szabad sem elfáradnunk, sem meglankadnunk.

A hitnek, szeretetnek lelkét igyekeztem magam is nemcsak saját magamban, hanem a gyülekezetekben is ébren tartani igehirdetésemmel, az evangélizáció ügyét szolgáló látogatásaimmal. Püspöki vizitációt, bár a háromszéki egyházmegyék meglátogatását tervbevevttük és részletes programját ki is dolgoztuk, a körülmények folytán nem tarthattam. Azonban minden kínálkozó alkalmat megragadtam arra, hogy kisebb és nagyobb gyülekezeteinket felkeressem, szolgáljak körükben

igehirdetéssel, fontosabb életkérdéseink megbeszélése által. Ilyen látogatásokat tehettem közvetlenül a két évvel ezelőtt tartott egyházkerületi közgyűlés után 1937. december 11—14. napjain Marosvásárhelyt, ahol ez alkalommal fölszenteltem a szabadi úti kedves imaházat, a medgyesfalvi iskolát. Mindkettő szép alkotása és bizonyossága az öntudatra ébredő, nagy hivatású marosvásárhelyi gyülekezet hűségének és annak, hogy nem akarja vészni hagyni külvárosi híveit. Résztvettem a nőszövetség tíz éves jubileumán. Mindkét templomban predikáltam és előadást tartottam. Meglátogattam a kollegiumot és az ifjúság részére précest tartottam.

A marosvásárhelyi gyülekezetet még 1938. szeptember első napjában is meglátogattam, amely alkalommal az egyház. község és egyházmegye vezetőivel e jelentős egyházközségünk rendezés előtt álló belső kérdéseit tárgyaltam meg. Megvizsgáltam a tanonckérdést az egyházközség és a felügyelőbizottság vezetőivel. E tanácskozás eredményeképpen ezen utóbbi nagy fontosságú kérdés irányítására a régi vezetők mellé felkértem Teleki Mihály grófot, aki azóta ezt az ügyet nagy gondossággal irányítja. A görgényi egyházmegyében felszenteltem az unokai megújított kis templomot és ez alkalommal meglátogattam a szomszédos toldalagi leányegyházat, sárpataki gyülekezetet és mindkét helyen rövid istentiszteletet tartottam. Azután Sáromberkén istentiszteletet tartottam és Tavaszzy Sándor püspökhelyettes aával lelkészi értekezleten vettünk részt és előadásokat tartottunk. A nagyenyedi egyházmegyében a múlt év folyamán a csombordi, bagói, magyarlapádi gyülekezetekben hirdettem az Igét. Mig ebben az évben Nagyenyeden a gyülekezet számára két evangéizációs előadást tartottam és ugyanezen alkalommal az istentiszteleten prédikáltam. Meglátogattam és istentiszteletet tartottam a kis, de exponált helyen fekvő és szép hivatás betöltésére elválasztott torockószentgyörgyi gyülekezetben. Felszenteltem az alsódetreheimi megújított templomot és ugyanezen alkalommal meglátogattam aranyospolyáni szép gyülekezetünket, amely hatalmas és nagy gonddal és hűséges áldozatkészséggel felépített kultúrháza által tett az utóbbi időkben elismerésre méltó bizonyosságot egyházunk iránt való hűsége mellett. Csak az elmúlt hetekben látogattam meg Dr. Tavaszzy Sándor főjegyző aával a marosludasi gyülekezetet, nemcsak, hanem e gyülekezetünkhöz tartozó, egyébként igazán nehezen

megközelíthető két telepen, az eckeni és albisi telepen lakó nagyszámu hiveinket. Istentiszteleteket és előadásokat tartottunk, az iskolát is meglátogattuk és nagy megnyugvásunkra szolgált, hogy a ludasi fiatal lelkész a legnagyobb erőfeszítéssel és buzgósággal igyekszik egy ember erejét túlhaladó nehéz feladatát mindenben betölteni. Örömről szolgál az is, hogy a gyülekezet vezetői hű megértéssel támogatják lelkészüket. Ez alkalommal meglátogattuk az istvánházai és magyarbükki gyülekezetet és mindkét helyen az Ige után áhítózó hives serege számára istentiszteletet tartottunk. November 12-én, ez útnak koronájaképpen, az ózdi gyülekezetet látogattuk meg és szenteltük föl a szépen megújított templomot, amelynek rendbehozására ez a derék falusi gyülekezet a mai nehéz időben csaknem százezer leit áldozott. Úgy a gyülekezetnek, mint ez ügy érdekében nagy odaadással buzgoló derék lelkipásztornak, Sükösd Sándornak, mint mindnyájunknak különös örömről szolgált, hogy ezen a lélekemelő ünnepélyen Teleky Arctur vezető főgondnokunk is résztvett és a gyülekezet buzgóságának felemelő megnyilatkozásában azzal az öntudattal gyönyörködhetett, hogy áldott emlékű őseinek és neki magának is pátronusi áldozata és irányítása nem maradt isteni jutalmazás nélkül, mert e nép hitében megmaradni és anyaszentegyháza ügyét szolgálni minden nehézségek között késznek mutatkozik. Délután a kicsiny marosgezei gyülekezetet látogattuk meg és olt tartottam istentiszteletet a gróf Bethlen Sándor által készített kedves imaházban. Hálásan jegyzem fel itt, hogy Báro Bánffy László, e kicsiny gyülekezetnek pátronusa és Szalánczy György, az egyházmegye ifjú gondnoka, őseikhez méltó előzékenységgel voltak az egész vizitáció alatt segítségünkre. A kézdi egyházmegyében a brassói lendületesen fejlődő gyülekezetünket látogattam meg ez év január havában és tartottam a gyülekezet tagjai részére két evangélizációs előadást, végeztem az istentiszteletet és beszédet intéztem a megható ünnepélyt rendező ifjúságnak. Meglátogattam az egyik külvárosi iskolát.

A hunyadi egyházmegyében meglátogattam és istentiszteletet tartottam 1938. szeptember 17-én a piskii gyülekezet kedvesen megújított templomában és ugyanitt délután templomi ünnepély keretében előadást tartottam és este résztvettem a szeretetvendégségen. Ez alkalommal meglátogattam és isten-

tiszteleteket tartottam a kisbarcsai és alpestesi gyülekezetekben. Örömmre szolgált, hogy ez alkalommal találkozhattam az egyházmegye vezetőivel, esperes aa mellett dr. Apáthy Árpád főgondnokkal, Brázovay Dezső gondnokkal és az egyházunk érdekében olyan lelkesen munkálkodó gróf Kendeffy Gábornéval. A kalotaszegi egyházmegyében folyó év október havában meglátogattam a nagykapusi gyülekezetet és felszentettem megható áldozatkészséggel felépített, megnyitásra váró szép új iskoláját. A Regátban több alkalommal szolgáltam Bukarestben, különösen 1938. október havában foglalkoztam többet ez exponált helyen fekvő nagy hivatású gyülekezetünkkel, A nagytemplomban istentiszteletet és előadást tartottam, meglátogattam az iskolát és ott précest tartottam, felkerestem a külvárosi gyülekezeteket és mindenikben Igét hirdettem, megbeszélést folytattam és előadást tartottam az iparosoknak a Koós Ferenc Körben, valamint a Nőszövetségnek és meglátogattam a Nővédelmi Otthont. A bukaresti gyülekezet vezetésével ettől függetlenül is több alkalommal tárgyaltam, különösen a templom kisajátítása ügyében. Bukaresten kívül a Regátban meglátogattam a múlt év folyamán ploesti gyülekezetünket, ennek iskoláját és ez alkalommal templomi ünnepély keretében előadást tartottam. A nagysajói egyházmegyében 1938, augusztus havában a magyarnemeyei gyülekezetet látogattam meg és szenteltem fel iskolának szánt szép kultúrházát és ugyanezen napon a kicsiny, sok nehézséggel és nyomorúsággal küzdő naszódi gyülekezetet is felkerestem és ott is tartottam istentiszteletet. A széki egyházmegyében magyarnemeyei utammal kapcsolatosan a kicsiny szeszármai szórványgyülekezetben a gróf Bethlen Pál által épített kedves imaházban tartottam istentiszteletet és ugyancsak istentiszteletet tartottam a szomszédos, már a nagysajói egyházmegyéhez tartozó kőfarkai filiában, amety Nemegyéhez tartozik. A bekecsaljai egyházmegyében 1938-ban, nyári pihenőm idején, a szováta gyülekezetben tartottam két alkalommal istentiszteletet és a második alkalommal az úriszentvacsorát is kiszolgáltattam a hívek seregének. Ez év nyarán a bekecsalji egyházmegyében, augusztus hó 20—28. napjain, egy Isten kegyelméből felemelően áldásos missziói héten szolgáltam. Nagy András és László Dezső aaival együtt tartottunk istentiszteleteket és evangélizációs előadásokat. Így látogattuk meg az erdőszentgyörgyi,

székelyszentistváni, makkfalvi, kibédi, nyárádszeredai, nyárádmagyarósi, sóváradi, szovátai gyülekezeteket. E missziói héten résztvett az egyházkerületi Nőszövetség részéről az elnök, Vásárhelyi Jánosné és Bethlen Mária grófnő is és ők is előadásokat tartottak. Ez a missziói hét az egyházmegye népének gyönyörű bizonyágtétele volt az egyházunk iránti hűség mellett. Felemelő seregszemle volt. Erdőszentgyörgyön 350 presbiterrel találkozunk és beszéltük meg velük egyházunk életkérdéseit, Szentistvánon több mint 1000 asszony jelent meg és hallgatta az igehirdetést és a református nőszövetségek feladatairól szóló előadásokat. Makkfalván 1500 ifjú és leány jelent meg ünnepi ruhában és tett bizonyágot fiatal szívének boldog lelkesedésével konfirmációi fogadalma iránti hűségéről: „Amit Jézussal vallunk, abban élünk és halunk“. Nyárádszereda templomának százéves jubileumát ünnepelte, szépen megújított templomában. Nyárádmagyaróson az egyházmegye lelkészei és tanítói tartottak konferenciát.

A nagy sóváradi és kibédi gyülekezetek szintén szép bizonyágot tettek megújuló buzgóságuk mellett és vettek részt az istentiszteleteken és evangélizációs előadásokon. A missziói hetet a szovátai teljesen új templom felszentelésével fejeztük be, amelyen résztvett az egész vidék református népe. Ez a bekecsaljai missziói hét minden részletében gyönyörű bizonyága volt annak a meleg szeretetnek, amelyet lelke mélyéből ápol anyaszentegyházával szemben a mi kálvinista népünk. Annyi gyöngédséget, olyan meleg lelkesedést, olyan fegyelmezettséget tanusított az egész nép, valami olyan felemelő áhitat ragyogta be ezt a hetet, hogy hatása alatt újból meg újból a meghatódottság könnyei törtek elő szemünkből és megtelt a szívünk vigasztalódással, a zsoltári szó bizonyágával: „Nem halunk meg, élünk és hirdeljük az Isten dicsőségét.“ Szépen sikerült ez a missziói hét, mert az egész egyházmegye, élén lelkes és bölcs főgondnokával, Nagy Endrével, gondnokával, Dr. Márton Istvánnal, esperesével, a fáradhatatlan Györke Jánossal és a buzgó fáradozásban vele mindenben osztozó főjegyzővel, Fülöp Ferencsel, az összes lelkészekkel, tanítókkal, presbiterekkel, papnékkal és nőszövetségi vezetőkkel mindent elkövettek, hogy az Úr színe előtt Szentlélekben örvendezhessünk egymásnak. A drága napok hatását ebben foglalom össze: Megvigasztalódtunk a Krisztus Jézusban, hogy vigasztalni tudjunk másokat.

Részletesebben, habár így is nagyon töredezetten számoltam be egyházmegyéink és egyházközségeink életjelenségeiről, mivel erre nem terjedhetett ki Igazgatótanácsunk általános jelentése. Iskoláink, elemiiskoláink, középiskoláink, tanonciskoláink, kereskedelmi és gazdasági iskolánk, tanítóképzőink, internátusaink, teológiánk helyzetéről gondos beszámolást ad a jelentés.

Elemi iskoláinkkal kapcsolatosan megnyugvással és reménységgel és hálánk kifejezésével említem meg, hogy egyházunknak az állam szempontjából is értékes kultúrszolgálatát Ófelsége kormánya méltányolta immár és jogos igényeink elismerését és méltánylását megkezdte azáltal, hogy elemi iskoláink tanítói részére államsegélyt utalt ki. Hisszük, hogy ezen az úton való elindulás valóban áldásos gyümölcsöket fog érlelni továbbra is és iskolaügyünk egyre teljesebb és megnyugtatóbb rendezést talál. Ma még az a helyzet, hogy míg összes tanköteleseink száma az 1938/39. tanévben 73.610, addig református elemi iskolába csak 21.781 gyermek jár. A részletes kimutatásból csak még két adatot idézek, amely világosan mutatja feladatainkat. Románnyelvű állami iskolába 35.170, magyarnyelvű állami iskolába 4.881 gyermekünk jár. Nekünk hitvallásunk előírja a szent kötelezettest: „az igehirdetés és iskolák fenntartassanak“. Az iskolák, amint azt nehéz történelmi küzdelmek rendjén alkotmányunkba kitörülhetetlen betűkkel beírtuk és elismerttük, mindenestől az egyház testéhez tartoznak és vallásunk szabad gyakorlatának nélkülözhetetlen eszközei, mi tehát, ismétlem, nem mondhatunk le arról a szent célú törekvésünkről, hogy minden gyülekezetünkben gyermekeink neveléséről gondoskodni igyekezzünk. Az állam kulturális követelményeinek készséggel igyekszünk eleget tenni és meggyőződésem szerint az állam részéről is teljes támogatásra és elismelésre méltó munkát végzünk és kívánunk végezni akkor, amikor az oktatás követelményének elegettéve, iskoláinkban a vallás erkölcsi nevelés munkáját odaadással magunk kívánjuk elvégezni.

Nyilvánvaló és el nem vitatható dolog, hogy amint csak az édesanya tudja igazán nevelni gyermekét, úgy az elemi iskolában is a nép Krisztus szellemében történő nevelésének feladatát minden tekintetben legjobban saját anyaszentegyháza tudja megoldani. Népünk újabb és újabb iskolák áldozatos

felépítésével tesz bizonyosságot arról, hogy a maga részéről kívánja a felekezeti iskolát és én azt hiszem, hogy az államnak semmi érdeke sincs, hogy a maga részéről is az iskola-kérdés olyan elrendezését fogadja el, amely a magyarság történelmi tradícióinak, századokra visszatekintő gyakorlatának, a néplélek spontán megnyilatkozó óhajlásának megfelel. Ebben az irányban kell tovább dolgoznunk és meglévő iskoláink fejlesztésére és megtartására, újabbak létesítésére a legnagyobb odaadással törekednünk.

Az esperesi beszámolókból is megnyugvással láttam, hogy az egyházmegyék esperesei és tanügyi előadói hű gonddal igyekeznek őrködni iskoláink felett. Hálával és elismeréssel emlékezem meg arról is, hogy sok nehézséggel küzdő tanítóink általában fedhetetlen odaadással és hűséggel teljesítik kötelességüket. Elsősorban a tanítói továbbképzés célját szolgálja a megalakult tanítói értekezlet és ugyane cél szolgálják az egyházmegyei és kör-i tanítói értekezletek. Örömmre szolgált, hogy 1937. december folyamán Marosvásárhelyt alkalmam volt a vidék négy egyházmegyéjének több mint 100 tanítójával találkozni és velük megbeszélni oktatásügyünk, egyházi életünk fontosabb életkérdéseit. Itt legyen szabad hangsúlyozottan emlékeztetnem egyházkerületünkre arra, hogy a legnagyobb gondot kell fordítanunk úgy tanító, mint tanítónőképzőintézetünk állandó fejlesztésére. Ezt a célt szolgálta 1938. április 5-én és 6-án nagyenyedi útam, amely alkalommal amellet, hogy megtekinttem a teológusok gazdasági tanfolyamát, meglátogattam a csombordi gazdasági iskolát, a Kollégium érdemes főgondnokával, Szász Pállal és a tanítóképző tanári karával főként a képzővel kapcsolatos feladatokat, a további teendő programját beszéltük meg. A lecsendesedett idők legelső munkája éppen e programnak megvalósítása kell hogy legyen.

Istennek hála, amint arról az Igazgatótanács tanügyi jelentése is elismeréssel számol be, az eltelt két év alatt megrendítőbb akadályok nélkül folyt a lelkiismeretes nevelő munka középiskoláinkban. Illesse ezért e helyen is meleg elismerés kollégiumaink előjáróságait, tanári karait. Középiskolai nevelésünk és munkánk lényegbevágó feladataira és kérdéseire helyesen mutat reá a tanügyi jelentés, én itt csak azt említem meg, hogy 1938. március 21—24-én a kolozsvári leányfőgimnáziumban, ugyanezen év március 28—31-ik napjain a kollé-

giumban tartottunk generális vizitációt. A vizitáció rendjén főjegyző aa tartott a két intézet tanárai számára iránytmutató előadást középiskolánk vallásos nevelésének alapvető feladatairól. A nagyértékű előadást kiadtuk és megbeszélés végett a többi intézetek tanárikara részére is megküldöttük. A vizitáció tapasztalatait az érdekelt intézetek vezetőségével, tanáraival részletesen megtárgyaltuk és a beszámoló rendjén hangsúlyoztam és ezt itt is hangsúlyozom, hogy a református tanár és tanárnő szükséges, hogy világos tudatában legyen annak, hogy ő egész életében, magatartásában, megjelenésében, gyülekezethez való viszonyában ma különösképpen hivatott és elkötelezett arra, hogy munkálja és képviselje az evangélium szellemével áthatott kálvinista életstílust, amelyet így határozhatunk meg; Józan, komoly, tisztalátású intelligencia, komoly erkölcsi életfelfogás, szilárd hit és szolgálatkész jóság.

Megnyugvásunkra szolgálhat, hogy ennek az eszménynek magas szempontjait tanáraink vitán felülálló meggyőződéssel vallják és nevelő munkájukban képviselni is kívánják. Ezen hivatalos vizitációkon kívül meglátogattam még a folyó évben június 24-én a nagyenyedi Kollegiumot, résztvettem évváró ünnepélyén. Örömmel tapasztaltam és hallottam, hogy e kollegiumunkban komoly IKE munka foly, gyönyörködtem a nagyon gondosan megrendezett, szép elemiiskolai tornavizsgában. Alkalmam volt arra is, hogy 1938. őszén meglátogassam a brassói kereskedelmiiskolát és az iskola vezetőségével főként a kormányzás kérdését és a szeretetházzal való kapcsolat és harmonikus együttműködés ügyét megbeszéljem. A legnagyobb jelentőségű dolog középiskoláinkkal kapcsolatosan azonban az, hogy a Dr. Imre Lajos vezetésével elnöklésem alatt megtartott vallástanári értekezletnek, amelyről a múlt kerületi közgyűlés alkalmával jelentést tettem, immár pozitív eredményeképpen igazgatótanácsunk elfogadta és elfogadásra ajánlja a most már nyomtatásban kiadott részletes tantervet és utasítást, amelynek az életbe való átvitele meggyőződésem szerint helyes alapokra helyezi, rendszeressé, egységessé és eredményessé teszi középiskoláinkban a református vallástanítást és nevelést. Megnyugvással számolok be arról is, hogy e tantervnek megfelelő tankönyvek megírása és megjelentetése megkezdődött, sőt immár két tankönyvünk meg is jelent és a harmadik a közeljövőben fog megjelenni.

Csombordi Gazdasági Iskolánkról most már megvigasztalódott szívvel jelenthetem, mert az utóbbi két év alatt sok szomorúságunk és aggodalmunk volt e többször rosszhiszeműleg megvádolt és megtámadott áldásos iskolánk jövője miatt, megnyugvással jelenthetem, hogy főként a Szász Pál főgondnoknak semmi fáradságtól és áldozattól vissza nem riadó fáradozása folytán immár békésen működhetik és hiszem, hogy nyugalmas fejlődését egyre akadálytalanabban megtalálhatja. Itt jelentem, hogy tanítóink gazdasági továbbképzésére különös gondot kívánunk fordítani és ezt a célt eredményesen szolgálta ez évben a tanítók részére rendezett tanfolyam.

Hangsúlyozom azt is, hogy nem adtuk föl és nyugalmasabb időben újra megindítják ama törekvésünket is, hogy lelkészeink részére is a gyakorlati, gazdasági képzést munkábevegyük. Mindnyájan tisztában vagyunk e feladat fontosságával és azzal, hogy az V. éves teológiai évfolyam kérdésének rendezése, ha elméletileg megoldja a kérdést, mint szervesen beillesztett alkotó része teológiai oktatásunknak, erre a koronát az fogja feltenni hogy lelkészeinket egyre teljesebben igyekezzünk bekapcsolni abba a munkába is, amely őket alkalmassá teheti arra, hogy e tekintetben is népünknek tudatos irányítói és vezetői legyenek, a tanítókkal együtt.

Egyházunknak eddig elhanyagolt, de komoly közreműködést igénylő feladata volt és marad, hogy a jövő iparostársadalmának vallás erkölcsi nevelésére, különösen a tanoncotthonok és iskolák létesítésére minél nagyobb gondot fordítson. Mostmár Brassóban és Sepsiszentgyörgyön van tanonciskolánk. A marosvásárhelyi tanoncotkutatás és nevelés ügyének megoldásában is eredményesen vehet részt egyházunk. Örvendetes az is, hogy kolozsvári egyházközségünk szép tanoncotthont létesített, amelyet csak a napokban látogattam meg és láthattam a meginduló szép nevelői munkát, amelynek lelki irányítását Kádár Géza aa végzi.

Mint mindig és amint az illik is, teológiánkról és teológiai tanáraink tevékenységéről a bizalom és megnyugvás elismerésével emlékezhetek meg. A Teológián komoly és alapos, határozottan hitvallásos, egyházépítő szellemben foly a munka, A Teológia tanári kara pedig állandóan gyarapodó értékes irodalmi munkássággal szolgálja hitünk öntudatosítását, vesz részt egyházi közéletünk minden építő tevékenységében. A

Theológiát 1938. március 10-én Teleki Arctur főgondnokkal és főjegyző aával meglátogattuk, meghallgattuk Dr. Tavaszy, Maksay, Dr. Imre, Nagy Géza magas színvonalon álló előadásait, délután a román és német órákat. Dr. Illés Gyula és Mester Mihály tanácsosok közreműködésével megtekintettük az intézetet, internátust és konviktust, megtárgyaltuk az intézet adminisztrálásának és gazdasági ügyvitelének fontosabb kérdéseit. Örömmel győződünk meg arról, hogy e nagy jelentőségű intézetünk zavartalanul és áldásosan tölti be hivatását. Ujabb tanári lakások építése által kedvezőbb megoldáshoz segítette a lelkészjelöltek elhelyezését és nyugalmasabbá belső munkáját. A teológiai tanári karral több alkalommal tartottunk megbeszélést a teológiai képzés és nevelés kérdéseiről, valamint a vallástanár vizsga-anyagának kiegészítéséről. E tekintetben megfelelő intézkedést is tett a tanári kar javaslata alapján igazgatótanácsunk. Megnyugvással jelentem, hogy 1938. június 21-én résztvettem az V. évfolyam vizsgáján, megállapítottam, hogy az eredmény egészen biztató volt. A tanfolyam teológiai tárgyai: az összehasonlító dogmatika, az ekléziasztika, nagyban fokozza a lelkipásztori aktív szolgálatra való felkészültséget. Az ó- és újszövetségi órák tisztázzák és eredményesen szolgálják a teológiailag megalapozott igehirdetés alapvető, áldásosan érvényesíthető szempontjait. Dr. Tusa Gábor olyan kedves volt, hogy írásban is kidolgozta és nekem is megküldötte alapos és tisztázott módszerrel kidolgozott jogi ismereteket nyújtó előadásait.

Tudom azt is, hogy a gazdasági és szövetkezeti kérdésekről szóló előadások, a tanügyi ügyvitelt ismertető és más, a lelkipásztor munkakörébe vágó előadások is lelki nyereséggel szolgálták a kitűzött tanfolyam célját és mindez reményt nyújt arra, hogy az eddigi tapasztalatok alapján kidolgozott szabályzat, amely most már szervesen illeszkedett be a lelkészképzésről és képesítésről szóló, előttünk fekvő, újrakiadott szabályzatban, megnyugtatóan rendezzi e nagy jelentőségű, közegyházi kérdésünket és ezzel a megoldással, ha ez még ki fog egészülni a gazdasági iskolánkkal kapcsolatos gazdasági gyakorlatokkal, áldásosan és eredményesen fogja szolgálni azt a célt, amelyet az V. éves tanfolyam felvetésével szolgálni kívántunk.

Teológiánkkal kapcsolatosan még csak azt említem meg, hogy teológiánk tanári kara megfelelő munkatársak bevoná-

sával egy, meggyőződésem szerint történelmi értékű, irodalmi vállalkozásba kezdett, amikor javaslatomra elhatározta, hogy egy teljes bibliai, főként építő célzatu kommentárt ír és készít el. Ebben az irányban az irodalmi tevékenység munkába indult. Ennek támogatására egyházkerületünk 10000 leit előlegezett és hiszem, hogy a sorozatosan megjelenő, igazán hiánytponló könyvek elterjedését feltétlenül biztosítani tudjuk.

Meg kell emlékeznem a főiskolás ifjúságunk érdekében végzett munkáról. Kolozsvári kollegiumunk mellett van főiskolai internátusunk, amelyet Gönczy László kollégiumi igazgató vezet a fontos ügghöz méltó buzgósággal és hozzáértéssel.

Ebben az évben még szervezesebbé és rendszeresebbé kívánjuk tenni ezt a munkát. Ennek bevezetője volt az, hogy az egyetemi megnyitás rendjén főiskolás ifjúságunk részére főjegyző aával évnyitó istentiszteletet tartottunk. Dr. Tavasz Sándor főjegyző aát felkértem és ő szíves is volt részletes programot kidolgozni a főiskolás ifjúság lelki és kulturális továbbképzésének munkájára, valamint különösen a tanárjelöltek pedagógiai továbbképzésének szolgálatára. Ebben a munkában részt vesz Dr. Imre Lajos és László Dezső aai is. Határozott előhaladást tettünk a bukaresti főiskolás ifjúság gondozása tekintetében is. Egyházunk átvette a felelősséget a bukaresti diákinternátus ügyének intézése tekintetében. A mult év folyamán Dr. Gr. Bethlen György egyházkerületi főgondnok, Dr. Illés Gyula tanügyi előadó aával a helyszínén alaposan megvizsgáltuk a helyzetet, megbeszéltük a mindenképpen javítást igénylő kérdések megoldásának módozatait és ennek alapján egyházkerületünk jelentős áldozattal elfogadható módon rendezte az internátus helyzetét. Az egész ügy szakszerű irányítására Dr. Illés Gyula tanügyi előadó aát kértem fel, aki azóta is nagy lelkesedéssel vezeti ezt a munkát. Az internátus helyi vezetésére Juhász István volt teológiai szeniort neveztem ki, aki meggyőződésem szerint alkalmas lesz a reaváró komoly feladat megfelelő szolgálatára. Még sok a teendőnk ezen a téren, de remélem, hogy helyes úton indultunk el és az áldásos eredmény nem fog elmaradni. Főként arra van szükség, hogy a főiskolai ifjúsággal fenntartsuk és minél bensőségesebbé tegyük a lelki összeköttetést és egyházunk egyeteme szegénységgel küzdő főiskolás ifjúságunkat minden tekintetben fokozott támogatásban részesítse.

Egyházunk szeretetintézményeiről megnyugvással és reménységgel emlékezhetem meg. Különös megnyugvásunkra szolgálhat az, hogy diakonisszaintézetünk Borbáth Dániel igazgatónak céltudatos és komoly irányítása alatt a lassú, de biztos fejlődés útján állandóan előrehalad. E drága intézményünk tisztult belső szellemében, mélyebben és öntudatosabban református lett kegyességében. Igen nagy áldást jelent az, hogy az egész intézményt kedvesen barátságos családi légkör tölti be, amiben nagy része van az igazgató hitvestársának is. A tanítás és oktatás munkája is eredményes, amiről több alkalommal közvetlenül győződtem meg. Általában gyakran igyekeztem meglátogatni e kedves intézetet és látogatásaim rendjén bibliamagyarásokat, előadásokat, megbeszéléseket tartottam a testvérekkel. Mindig lelkileg felüdülve távoztam körükből. Egész egyházkerületünknek emlékezetes napja marad 1909. június 11-e, amikor 5 diakonisszatestvért szent szolgálatukra fölszenteltünk.

A Református Kórházban Mester Gábor gondos adminisztratív vezetése és a hivatásuk magaslatán álló orvosok buzgó munkája folytán szintén előhaladás tapasztalható. Nagy akadály, hogy a kórház befogadóképessége kicsi és hogy a terjeszkedésre ezidőszerint nem gondolhatunk, viszont megnyugtató az, hogy jelenlegi keretei között intenzív munkát tud végezni és saját fenntartásáról, sőt orvosi felszerelésének állandó gyarapításáról, még a mostani nehéz időkben is, tisztességgel tud gondoskodni. A Kórházat is több alkalommal meglátogattam, istentiszteletet tartottam és beteglátogatást is végeztem, többször tanácskoztam az orvosi karral is a kórház munkájának eredményesebbé tétele érdekében.

Itt említem meg, hogy a jó munkát végző marosvásárhelyi Szanatóriummal is megvan barátságos összeköttetésünk és egyházi betegeink a dr. Czákó József igazgató-főorvos kitünő vezetése alatt álló kórházban kedvezményes és gondos kezelést találhatnak. Marosvásárhelyi látogatásom rendjén a Szanatóriumot is meglátogattam, a betegeknek úrvacsorát adtam, általában törekszem arra, hogy ez áldásos szeretetintézménnyel való kapcsolatunk mélyebb és közvetlenebb legyen, Itt utalok arra, hogy lelkésztársaimat kérem, hogy a betegek látogatására gondos pásztorációjára fokozódó figyelmet fordítsanak. E kér-

déssel keveset foglalkoznak a jelentések. Talán a legrendszerezesebbnek látszik e tekintetben a székelyudvarhelyi lelkész munkája, aki jelenti, hogy kéthetenként kórházlátogatást végez Borbáth Dániellel, a diakonisszaintézet igazgatójával, a betegek részére imakönyvet irtunk és azt az egyházkerületi iratterjesztés ki is adta. Jó lenne, ha beteglátogatásaik rendjén lelkipásztor-testvéreink és a különböző szövetségek tagjai terjesztenék is.

A Szászvárosi Árvaház vezetését az áldott emlékezetű gazdasági igazgatónak, Orbán Lajosnak, halála után egy kézben, az immár véglegesített Bedő Béla árvaházi lelkész-igazgatónak kezében egyesítettük. Minden jel azt mutatja, hogy jó kézben. Árvaházunk súlyos válságok között, amelyek a perselygyűjtés eddigi módjának akadályozása miatt érik, mégis zavartalan és bizalmat nyújtó, hű munkát végez. Az Árvaházat a múlt év folyamán látogattam meg dr. Darkó Ákos tanácsos aával együtt s beszéltem meg az Árvaház, fáradhatatlanul buzgó és lelkes gondnokával az Árvaház fejlesztésének és védelmének fontosabb kérdéseit. Bár már is hosszú a jelentésem, de mégsem tudok elhallgatni egy kedves epizódot, amely élenken jellemzi az Árvaház szellemét. Látogatásom napján az árvák részére istentiszteletet tartottam. Istentisztelet után pedig az árva gyermekekkel beszélgettem. Rendre mentem a padok között és mindeniktől megkérdeztem nevét, honnan jött és így tovább és tovább haladva elérkeztem egy kis fiúhoz és neki is feltettem a kérdéseket. A gyermek valami szívbekapó megdöbbsent csodálkozással, de a boldog öröm csillogásával nézett reám és mondotta: Hiszen én nem vagyok árva és rá-nézett az édesapjára. Kitént, hogy az Árvaház lelkészének a fia volt ott a többi gyermekek között magától értetődő kedves barátsággal, A megelégedés és hála érzése töltötte be szívemet, mert további vizsgálatom rendjén is arról győződtem meg, hogy a Szászvárosi Árvaházban az igazi árvák sem árvák, mert Bedő Béla és a felesége olyan lelkiismeretesen, gondosan ügyelnek rájuk, mint a saját gyermekükre. Egész egyházkerületünk figyelmét felhívom arra, hogy ha egy módon nem lehet segíteni a Szászvárosi Árvaházon, még száz és ezer módon lehet és éppen azért mindenki közülünk tartsa kötelességének szótemelni és példával is előljárni fontos feladatot betöltő, szép munkát végző Árvaházunknak nemcsak megtartása, de továbbfejlesztése érdekében.

Pár gyülekezetünkben máris van napközi otthonunk, aggmenházunk és ilyen intézmények létesítéséről, számuknak növeléséről jövőre is gondoskodnunk kell, mert e sok nyomorúsággal terhes időkből különösen a mi egyházunknak egyre elevebben kell éreznie azt, amire a belmisszió atyja figyelmeztetett, hogy az egyháznak nemcsak ezt kell mondania: „Enyém a hit“, hanem ezt is: „Enyém a szetetet.“

Most már azon lelki munkáról kell megemlékezni, amelyet szervezett és intézményes egyházunk lelki megújítása, hitéletünk megújítása, szeretet-szolgálatunk hathatósabbá tetele érdekében különböző szervezeteink, értekezleteink és szövetségeink által végzünk. Ennek a lelki munkának irányítását az egyházkerületi belmissziói tanács végzi Dr. Imre Lajos aának kipróbált, áldott irányítása alatt. A belmissziói tanács elnökletével többször tartott ülést és beszélt meg nagy szomorúsággal azokat a nehézségeket és akadályozásokat, amelyek alatt rendkívül sokat szenvedtek a beindított és már szép fejlődést elért munkák. Hiába próbáltuk az akadályokat elhárítani, mindig újraéledtek azok. Próbáltuk felébreszteni s ezt most is megpróbálom, azt a lelkületet, amely a jelentkező akadályok miatt nem esik egyszerre kétségbe, nem hanyatlanak le tehetetlenül munkáskezeli, hanem, hogyha a járt úton nem megy a munka, elindul járatlan úton, keres más eszközöket és módokat a maga elé tűzött cél szolgálatába. Sok helyen sikerült is ez. Egyébként a sok szomorú jelentés között vigasztaló volt az, hogy a vasárnapi iskolák munkája, a gyermek-pásztoráció megerősödött. A vasárnapi iskolák száma 492-ről 539-re, a gyermekek száma 24.950-ről 27.159-re emelkedett. Reményt keltő volt az is, hogy arról nyertünk bizonyosságot, hogy a szülők általában hű gonddal konfirmáltatják gyermekeiket és hogy a bevezetett intézkedések nemhogy csökkentették volna, de gyarapították a konfirmálók számát. Ez is jel amellet, hogy a rendszeresebb és komolyabb lelki munkát értékelni tudják híveink. Az is vigasztaló, hogy a vasárnapi istentiszteletek látogatására nézve is előhaladást állapíthatott meg a bizottság. Az egyházkerületi belmissziói előadóval egyetértésben e tekintetben helyesnek és szükségesnek tartanék egy egyetemesebb rendelkezést. A kivételes állapotok miatt igen sok helyen a bibliaköri és más összejövetelek súlyos akadályokra találnak, és már emiatt is nagyobb gondot kell fordítanunk az istentiszteletek pontos és

emelkedett szellemű végzésére és az igehirdetésünkben hitvallási öntudatunk megszilárdítására és elmélyítésére. Nem tarthatjuk egészséges jelenségnek azt, hogy kerületünkben még mindig számos olyan gyülekezet van, amelyben vasárnap délután még bibliamagyarázatot sem tartanak. Azt javaslom, hogy egyházkerületi közgyűlésünk ajánlja az igazgatótanács figyelmébe, hogy rendelje el, hogy a következő 1940-ik esztendőben minden vasárnap délután a hívek számára való tekintet nélkül, minden templomunkban kátémagyarázatok tartassanak. Adjon ki az igazgatótanács szigorú utasítást, hogy a lelkészek ezen munkája mindenütt komolyan számonkéressék. Az igazgatótanácsi rendelettel egyidejűleg pásztorlevelet adnék ki, amelyben felhívnam a presbiteriumokat, szövetségeket, egyházunk összes tagjait a közönséges istentiszteletek és így a kátémagyarázatok pontos látogatására és hallgatására. Szenteljük a mai nehéz időkben a következő év vasárnapjait ebben a formában is a hitünkben való gyarapodásra. Ne feledjük el, hogyha ma mindenki olyan nagyon sokat vár az egyháztól és azt is látjuk, sokszor csodálkozva, hogy ez a mindenféle külső hatalmi eszközök nélküli szervezet még a legszilárdabban bírja az idők ostromát, ne feledjük, hogy ez az egyház hitből született és csak hit által élhet és maradhat meg. Ha egyházunkban a benne élő hit nem növekszik, de megfogyatkozik, egyházunk abban a mértékben roskad össze a terhek alatt, amilyen mértékben megszűnik a szó evangéliumi értelmében hit- és szeretetközösség lenni. Ezért hirdetem mindig és mindenkor, hogy az egyház hitének ápolása és a hit ápolására alkalmas munkások, és pedig egyházi és világi munkások beállítása mindennél nélkülözhetlenebb feladat.

A szórványügy rendezése tekintetében reánkvaró feladataink eredményes szolgálata érdekében komoly és alapos adatgyűjtést végzett az egyházkerületi belmissziói előadó és a munka irányító szempontjait ismertette a főgondnoki és esperesi kar előtt. Gondoskodni fogunk az értékes munkálat ismertetéséről és a munka tisztázott program szerint való beindításáról. Különböző szövetségeink munkássága elé nagyon sok akadály gördült, amint e körülményt ismételten említettem, de annál nagyobb dicséret illeti meg azokat a szövetségeket, amelyek a nehéz körülmények között is nem hagyták abba, sőt új formák között sokszor még eredményesebben vitték tovább

a Lélek munkáját. Igen nagy baj van az ifjúsági munkával és itt még sokkal több odaadással kell keresni a sokhelyt abba-hagyott tevékenység újból való felvételének módozatait. Némi vigasztalásunkra szolgáljon az, hogy az elmúlt évek alatt is tudtak pár felemelő hatású konferenciát tartani ifjúsági és leányszövetségeink Kovásznán, Kérőben, Egerbegyen és más helyeken. A Nőszövetség is dolgozott, bár a legtöbb helyen a Nőszövetségek munkája is a gátló tilalmak folytán szünetelt. Annál szebb, hogy az áldozatos szeretet gyakorlásának útjait sok helyen mégis megtalálták és azon előre is haladtak. Nagy kérdésekben azonban sok szép terv maradt megvalósíthatatlanul. A Nőszövetség 1938. október 22—24. napjain Désen tartott mély hatású konferenciát, amelyen az egész egyházkerületből igen szép számmal vettek részt az egyházmegyei tagozatok kiküldöttei és feledhetetlen maradt a vendéglátó gyülekezet és egyházmegye szeretetteljes érdeklődése és támogatása. Ihlesse elismerés a rendezőket, vendéglátókat, előadókat és résztvevőket. Látva azt, hogy a Nőszövetség mennyire szenved a munka sok helyen kényszerű abba-hagyása miatt és érezve annak szükségét, hogy a lelki összeköttetés és irányítás eszközét meg kell teremtenünk, az egyházkerületi Nőszövetség vezetőségével elhatározó intézkedéseket tettünk a Nőszövetség lapjának újjászervezése és hathatósabb elterjesztése érdekében. Magam is beléptem a rendes munkatársak sorába, a lap érdekében felhívást bocsátottam ki, az egyházmegyék espereseit is hangsúlyozottan kértem az ügy támogatására és így el tudtuk érni azt, hogy a Református Család tetszetős formában, gazdag tartalommal, igen olcsó előfizelési árban, immár elég szép számban, 3000 példányszámban megjelenhetik. Hadd mondjam azt, hogy ez kezdetnek jó és reményteljes, de nem szabad nyugodnunk addig, amig mindenüvé el nem jut ez az igazán evangéliumi, esaládi lapnak szánt újság. Az ügy támogatását egyházi és világi vezetőinknek is hangsúlyozottan ajánlom szíves pártfogásába. A derék szerkesztő és munkatársi gárdának e helyen is köszönetet mondok az önzetlen és áldozatkész munkáért. Itt említem meg, hogy a megelőző egyházkerületi közgyűlés által kiküldött sajtóbizottság sajtóügyünk rendezésére, egységes irányítására szép és komoly javaslatot terjeszt közgyűlésünk elé.

A lelkeszi és tanítói értekezletek is, valamint a tanári értekezlet is, igyekezett a maga elé kitűzött célok érdekében munkálkodni. Tanítói értekezletek, úgy az egyházmegyei, mint körü értekezletek több egyházmegyében konferenciákat tartottak és közegyházi, pedagógiai kérdésekkel alaposan foglalkoztak. A tanári értekezlet talált kevesebb alkalmat munkája rendszeresítésére. A Lelkeszi Értekezlet ez év január 9—15. napjain tartott igen tartalmas programmal továbbképző tanfolyamot és értekezleti közgyűlést. A tanfolyamon a teológia tanárai tartottak értékes, tudományos előadásokat és lelkeszi előadók a lelkipásztori gyakorlat fontosabb kérdéseit ismertették.

Több egyházmegye lelkeszi értekezlete tudott komoly és rendszeres munkát végezni, sőt segélyezést is gyakorolni. Így különösen a sepsi, marosi, udvarhelyi lelkeszi értekezletek. Az egyházkerületi lelkeszi értekezlet kísérletet tett arra is, hogy idegen nyelvismerettel rendelkező lelkészeknek folyóiratokat és könyveket bocsásson rendelkezésükre, bár sajnos ebben az irányban nagyon keveset tehetett.

Az egyházkerületi iratterjesztés ügyét is igyekeztünk felkarolni. Örvendetes jelenség az, hogy az Ifjú Erdély kiadóhivatala egyre szélesebb körű munkát kezd végezni. Iratterjesztésünk kiadta, különösen a házi áhitatok szolgálatának érdekében készített: A Református Keresztyén Imádságos Könyve című imakönyvemet, valamint a gyülekezetek belmissziói munkálata érdekében a református lelkipásztorok kézikönyvének II. kötetét. Programjába vette a Heidelbergi Káté magyarázatának kiadását, amelyet Dr. Tavaszy Sándor aa fog megírni.

A külmiszió ügyében nagy aggodalmunk volt, mert e téren a munka szintén akadályt szenvedett és már attól tartottunk, hogy a Skót Egyházzal karöltve vállalt eme becsületbeli és egyébként is annyira áldásos kötelezettségünknek nem tudunk eleget tenni. A belmissziói bizottság javaslatára azonban az ügy lelkes munkását, Dr. Horváth Jenő aninószai lelkészt, szabadságoltam és az ő körútja kislelkűségünket megszegyenítő eredménnyel járt. Gyülekezeteink megható érdeklődést kezdtek mutatni, úgy hogy a hiány fedezésére 80 ezer lej gyűlt be. Hiszem, hogy ezt a munkát becsülettel tudjuk végezni ezután is.

Reátérve a testvérkerülethez tartozó egyházak között való viszonyunkra, mindenek előtt nagy örömmel emlékezem meg

arról, hogy végre teljesülést nyert régi vágyunk és megtörtént a királyhágómelléki egyházkerület elismerése és az erre vonatkozó decretum meg is jelent a hivatalos lapban. Egész református egyházunknak nagy megnyugvására szolgál ez a királyi tény. Most már elhárult a legnagyobb akadály a zsinattartás elől és remélhetjük, hogy rövidesen újból felvehetjük és befejezhetjük a törvényalkotás olyan nélkülözhetetlenül szükséges munkáját. A királyhágómelléki egyházkerülettel való testvéri viszonyunk bensőségebbé tételét szolgálja Igazgaótanácsunk ama javaslata, hogy a lelkészképesítő-bizottságba meghívjuk és helyet adunk a királyhágómelléki egyházkerület által kijelölt két lelkészi tagnak.

Örömünkre szolgált az is, hogy a diakonissza felszentelésen a királyhágómelléki egyház képviselőjében Csernák Béla püspökhelyettes-főjegyző is résztvett.

1938. április hó 2—4. napjain kedves vendégünk volt Ágoston Sándor jugoszláviai püspök, aki résztvett a teológiai ifjúság összejövetelén és értékes előadást tartott az egyháza által kiadott új énekeskönyvről. Diakonissza-intézetünket is meglátogatta és áhítatot tartott diakonisszáink számára. Mély részvétellel értesültünk Maklár Károly püspök haláláról, de osztatlan örömet keltett szívünkben teológiánk egykori jeles növendékének és értékes munkásságú tanárának, Dr. Révész Imrénének püspökké választása. Egész egyházkerületünk nevében szeretettel kívánunk áldást munkásságára.

Az erdélyi egyházi életben nagy jelentőségű esemény volt, hogy a római katolikus egyház élére a mindnyájunk által tisztelt, szeretetreméltó Vorbuchner püspök helyére Márton Áron és a nyugalomba vonuló Dr. Boros György unitárius püspök helyére Dr. Varga Béla lépett. Mindketten tiszteletreméltó, mindnyájunk által nagyrabecsült vezérférfiai az erdélyi közéletnek, mindkettőjüket magas megbízatásukban a bizalomnak, testvéri együttérzésnek, barátságának melegével köszöntjük és munkásságukra Isten áldását kívánjuk. Hadd szálljon innen imádságunk galambja a sok szenvedéssel megpróbált római katolikus egyházfő, Majláth érsek felé és hadd adjunk kifejezést tiszteletünknek az unitárius egyház nyugalombavonult püspöke, Dr. Boros Györggyel szemben is.

Az országos egyházi viszonylatokban jelentős esemény, hogy a nagynevű Christea Miron pátriárcha helyét Nicodim

pátriárcha foglalta el. A nagynevű egyházfő állandó tudományos teológiai munkásságot fejtett ki és kiváló törekvése volt mindig papsága evangélizációs munkásságának támogatása. 1939. június 5 én résztvettem beiktatásán és üdvözlő szavaimra adott válaszában ő is hangsúlyozta az egyházak közötti harmónikus együttműködés szükségességét és ígerte annak előmozdítását. Hadd hangsúlyozzam erről a helyről is, most is, hogy ha valamikor, akkor most át kell éreznünk, hogy Krisztus különböző egyházainak valóban egymást megbecsülő szeretettel kell egyesülniök és kölcsönösen támogatniok egymást abban a munkában, amely a krisztusi hit és erkölcs megszilárdítására és védelmére olyan nélkülözhetetlenül szükséges.

Meg kell emlékezmem arról is, hogy külföldi testvéreink részéről is részesültünk kedves figyelemben. Különösen hálával tölt el Staehelin svájci lelkésztestvérünk látogatása, aki ez év tavaszán Teológiánk évzáró-ünnepélyén résztvett és több gyülekezetünket is meglátogatta. Igehirdetése, kedves közvetlensége feledhetetlenül drága emlékünknél marad. Általában igazi keresztyén örömmel tölt el, hogy svájci hittestvéreink egyetlen alkalmat sem mulasztanak el velünk szemben érzett jóindulatú rokonszenvük megmutatásában. Éppen így szeretettel gondolunk skót református testvéreinkre, akikkel szintén meleg hittestvéri viszonyt tartunk fenn, amelynek legfelelőbb bizonyossága az, hogy a külmisszió szolgálatára együttes munkára nyújtottak nekünk segítő testvéri kezet, szívesen fogadják tanulni vágyó ifjainkat és örömmel kapcsolnak be minket is a Presbiteri Világszövetség istenországát szolgáló, összefogó munkájába. Mélyen fájlaljuk, hogy a látogatásunkra indult Hamilton lelkész, akit megelőző látogatása rendjén szívünkbe zártunk, a háborus események miatt a vele levő Richardson methodista pöspökkel nem tudott eljutni hozzánk. Osztozunk skót testvéreink fájalmában érdemes oszlopemberüknek, Flaming lelkésznek, a mi egyházkerületünk tiszteletbeli közgyűlési tagjának elhunytá felett érzett fájalmukban. Egyházunk eddig sem szűnt meg és ezután sem szűnik meg a keresztyén egyházak világtestvériségét szolgáló ökumenikus mozgalmakból kivenni részét és dolgozni azért, hogy e világ minden elválasztatása és gyűlölete felett győzedelmes legyen az egyedül megtartó igazság, a szeretetnek igazsága, szállást nyerjen mindenké szívében a krisztusi imádság: „Könyörgök, hogy mindnyájakot

egyek legyenek, amint Te énbennem, Atyám és én tebenned, hogy ők is egyek legyenek.”

Az országos közéletben is ilyen lélekkel, a békét a szeretetet és ez által az alkotó összefogás útját kereső indulattal kívántuk mindig betölteni és kívánjuk ezután is betölteni polgári feladatainkat.

A kormánnyal való tárgyalásokról, e tekintetben végzett munkásságomról beszámol az igazgatótanácsi jelentés. Ehhez csak annyit teszek hozzá, hogy éppen úgy, mint a tanítói iskolasegély nyújtása, a királyhágómelléki egyházkerület elismerése is őszinte hálát váltott ki szívünkben és nagyban megszilárdult bennünk a bizalom, hogy megoldásra váró többi kérdéseink is, így a kongrua kérdés is, amelynek megnyugtató megoldása felől ismételten nagyon határozott biztatást kaptunk, kedvező megoldást találnak. Ebben a reménységben is ezzel a meggyőződéssel tekintünk a jövő feladatai elé.

Egyházkerületünk Istenbe vetett erős hittel kívánja betölteni feladatát. A hitnek és szolgálatnak útjáról soha, semmi, a borús fellegekkel terhelt mai világhelyzetnek kísértése, gondja sem térítheti le. Idvezítő Krisztusunk mondta: „Én vagyok az út, és aki engem követ, nem járhat a sötétségben, hanem meglátja az életnek világosságát.” Mi Őutána igazodunk. Mi tudjuk, hogy mi az értelme az apostoli figyelmeztetésnek: „A ti hitetek mellé ragasszatok jó cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt, a tudomány mellé pedig mértékletességet, a mértékletesség mellé pedig türelést, a türelés mellé pedig kegyességet, a kegyesség mellé pedig atyafiakhoz való hajlandóságot, az atyafiakhoz való hajlandóság mellé szeretetet. Mert ha ezek megvannak, és gyarapodnak bennetek, nem tesznek titeket hivalkodókká, sem gyümölcstelenekké a mi Urunk Jézus Krisztus megismerésére nézve. Annakokáért, atyámfiai, igyekezzetek inkább a ti elhívástokat és kiválasztásotokat erőssé tenni, mert ha ezeket cselekszitek, nem ütköztök meg soha.”

*

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés! Végére érkeztem jelentésemnek. Talán írhattam volna egy egészen más jelentést is, azt a jelentést megírhattam volna a gondnak, a csüggetegségnek fekete tintájával. Amúgy is eléggé nehéz szíveteket még jobban megterhelhettem volna a mindnyájunk lelkét betöltő sok kétségnek aggodalmával. De amikor

jelentésem megírásához kezdettem, felcsillant tekintetem előtt az utóbbi két esztendő nehézségei előtt épült vagy megújított fehértoronyú templomaink tornya, az új iskolák, kultúrházak képe, amelyeket mind a hitnek bizalmával épített a mi népünk, a mi szegény és lélekben mégis gazdag népünk, és akkor így irtam meg ezt a jelentést, ahogy előttem most felolvastam, hogy végül is kizendüljön belőle nemcsak e percben idefigyelő népem, de minden irányunkban jóindulattal viseltető lélek számára az a textus, amely, mint aranyszál szőtte át jelentésem minden gondolatát: „Ne dobjátok hát el bizodalmatokat, melynek nagy jutalma van.” „Az Isten szeretet és aki szeretetben marad, Istenben marad.”

Annak pedig, aki mindeneneket megcselekedhetik feljebb mint kérjük vagy elménkbe foghatjuk, dicsőség legyen az Anyaszentegyházban nemzetségről nemzetségre, mindörökkön-örökké!

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

